Oponentský posudek na bakalářskou práci (IMS FSV UK)

Lea Záhradníková: Integrácia moslimských prisťahovalcov do francúzskej a nemeckej spoločnosti s d razom na období 2005/2006-2011. Praha: FSV UK (Bakalářská práce), 2012. 51 s.

Předkládaná bakalářská práce si klade za cíl komparovat legislativní opatření ve Francii a Spolkové republice Německo, v zemích s nejvyšším počtem muslimských imigrantů v EU, v letech 2005–2011. V první části se autorka pokouší stručně představit paralely a rozdíly imigrace muslimů do obou zemí po druhé světové válce a základní rysy imigračních a integračních politik obou států před hlavním komparovaným obdobím. Ve druhé části se zabývá teoretickými východisky integrace muslimů do společnosti, porovnává snahy Francie a Německa o integraci těchto menšin prostřednictvím integračních kurzů a charakterizuje stav populace obou států, ve třetí části pak následuje vlastní komparace „legislatívnych opatrení a ďalších krokov podniknutých v oblasti integračných politík Francúzska a Nemecka“ (str. 2) mezi lety 2005 a 2011. Autorka si klade za cíl potvrdit či vyvrátit hypotézu, že „francúzska integračná politika v období prezidentského úradu Nicolasa Sarkozyho vykazovala restriktívnejšie prvky ako nemecká integračná politika za obdobie vlády kancelárky Angely Merkelovej“ (str. 3).

Kladně lze hodnotit pokus o teoretické vymezení pojmu sociální a systémová integrace a představení základních modelů integračních politik s využitím Baršovy již standardní publikace „Politická teorie multikulturalismu“ (pluralistický, asimilacionistický a diskriminační model). Přestože je logické, že se autorka věnuje posledním dvěma modelům (Francie, resp. SRN), bylo by vhodné již na tomto místě poskytnout alespoň základní charakteristiku pluralistického modelu integrace, už proto, že v posledním desetiletí v praxi dochází ke stírání hranic mezi jednotlivými modely, jak autorka koneckonců sama dodává se zpožděním několika stran (str. 14) a opakuje i v závěru (byť to konstatuje pouze pro Francii a SRN).

V první kapitole, která se zabývá stručným popisem imigrace do Francie resp. SRN po druhé světové válce a základními tendencemi integrační politiky v obou zemích, se odkaz na muslimskou problematiku objeví pouze jednou, což je vzhledem k rozsahu kapitoly vskutku s podivem. Z hlediska tématu (a omezeného rozsahu) práce se tak jedná o promarněnou příležitost, protože by bylo mnohem vhodnější a logičtější zaměřit se čistě na muslimskou imigraci do obou zemí v kontextu imigrační a integrační politiky daného období. Práce se i v dalších kapitolách bohužel se svým – z názvu vyplývajícím – úkolem zaměřit se na problematiku integrace imigrantů-muslimů do velké míry míjí. Příkladně v kapitole 2.2 s názvem „Snahy Francúzska a Nemecka o integráciu moslimských imigrantov do spoločnosti prostredníctvom integračných kurzov“ (str. 17–20) sice autorka v úvodu neurčitě poukazuje na specifičnost muslimských menšin ve Francii i Německu, ovšem pokračuje už obecnými, nediferencovanými tvrzeními (imigranti jsou častěji postiženi nezaměstnaností, mají nižší příjmy a nižší úroveň vzdělání než většinová společnost), aniž však pracuje s empirickými daty, která by onu výše deklarovanou specifičnost muslimských menšin dokládala (nižší vzdělanost i vyšší nezaměstnanost lze v Německu vysledovat také např. u imigrantů s italským původem). Následně pak popisuje zavedení a základní parametry integračních kurzů v obou zemích, aniž se ovšem zabývá otázkou, zda byly tyto kurzy specificky zaměřeny na integraci muslimů či jakou mají muslimové úspěšnost ve srovnání s dalšími imigranty.

Přestože již z rozsahu bakalářské práce vyplývá nutnost zobecňování a použití jisté zkratky, je zároveň základní dovedností kandidáta na bakalářský titul schopnost operovat s pokud možno přesnými pojmy a definicemi a vystříhat se zkreslujících informací a závěrů. V případě předkládaného textu je tento nedostatek markantní především u otázky definice

muslimů. V případě Německa autorka opakovaně (str. 20, 22, 37) konstruuje realitě ne zcela odpovídající rovnítko imigrant z Turecka = muslim, přičemž zcela nepochopitelně opomíjí imigranty pocházející z arabského prostoru, kteří jsou – i vzhledem k častějšímu výskytu příslušnosti k radikálnějším sektám islámu – v politickém i akademickém diskursu identifikováni jako hlavní problémová skupina integrace, nehledě např. na muslimy z Bosny či Kosova, kteří získali v Německu azyl v souvislosti s válečnými konflikty ve státech bývalé Jugoslávie v 90. letech 20. století. Problematiku různých výkladů islámu autorka nezmiňuje vůbec, jakkoliv je to v rámci tématu práce bezesporu relevantní; to je z praxe patrné například na problematickém organizování Německé islámské konference (již autorka stručně zmiňuje na str. 28), jejíž činnost a výstupy jsou právě rozmanitostí různých muslimských sekt ovlivňovány a dá se říci, že i významným způsobem ochromovány. Autorka sice již v úvodu píše, že se nebude „do hĺbky zaoberať náboženskými aspektmi problematiky“ (str. 4), ovšem ve skutečnosti se náboženskými aspekty problematiky (s výjimkou stručně pojednané otázky zahalování obličeje na veřejnosti v podkapitole 3.5) v práci de facto nezaobírá vůbec. V tom případě se nabízí otázka, proč se diplomantka rozhodla zaobírat se integrací muslimských imigrantů, alespoň jak stojí i v názvu práce, když i výzkumná otázka, kterou si klade, se integrační politikou zabývá zcela v obecné perspektivě – tato nejednoznačnost se projevuje v celé práci.

Podobně jako u německých je zkreslení patrné i u identifikace francouzských muslimů: z textu na str. 21 v podstatě vyplývá, že každý imigrant z Alžírska a Maroka je muslim. Přestože autorka připomíná, že francouzské statistiky odlišují dvě kategorie přistěhovalců (podle státní příslušnosti a místa narození v zahraničí), pracuje s ohledem na „demonštratívnu úlohu tejto kapitoly“ (str. 22) pouze s kategorií státní příslušnosti, jakkoliv z praxe v obou zkoumaných zemích je patrné, že diferenciace pouze podle státního občanství k identifikaci hlavních problémových skupin integrace již dávno nepostačuje. Autorka sice zmiňuje, že se od roku 2005 v Německu v klíčových statistikách operuje s pojmem migrační původ, ovšem sama ho již nijak blíže nevysvětluje (nezmiňuje ani analogickou francouzskou kategorii *descendants d'immigrés*) ani ho nevztahuje k problematice komparovaného období, kdy bylo lze i z úst Angely Merkelové či Nicolase Sarkozyho slyšet slova o selhané integraci imigrantů právě s odkazem na neúspěšnou integraci migrantů druhé či třetí generace, kteří již zpravidla mají občanství země, ve které se narodili, tedy v Německa či Francie.

Ve stěžejní pasáži autorka předkládá výčet zákonných norem a dalších opatření směřujících k integraci imigrantů v obou zemích (na úrovni centrálních vlád), ovšem bez širšího ukotvení tématu v kontextu: politika prezidenta Sarkozyho a vlád kancléřky Merkelové je de facto zcela odpolitizovaná, v celé práci chybí poukazy na klíčové události, které měly (nebo mohly mít) na tvorbu konkrétních politik vliv (např. bouře a výtržnosti v pařížských předměstích v letech 2005 a 2007). Autorka např. zmiňuje tlak OSN či neziskových organizací na zrušení v roce 2007 Fillonovou vládou zřízeného ministerstva pro přistěhovalectví, národní identitu a společný rozvoj, aniž však dokládá, v čem konkrétně se instituce stala „ministerstvom hanby“ (citát Hnutí proti rasismu a pro přátelství mezi národy na str. 26). Práce sice stručně a ve srovnávací perspektivě představuje klíčové normy a konstatuje zpřísňování integrační politiky v obou zemích (ve Francii rychleji než v Německu), nicméně vůbec si neklade ambici byť jen naznačit příčiny takové politiky i její konkrétní dopad na integraci muslimů. Z hlediska podpory začleňování muslimského obyvatelstva jsou více než legislativní úpravy významnější vládami organizované kulaté stoly, konference a grémia, kterým se autorka stručně (v rozsahu jedné normostrany) věnuje v podkapitole 3.2, ovšem zde se omezuje pouze na jejich základní charakteristiku (*Nationaler Integrationsgipfel*, *Nationaler Integrationsplan*, *Jugend-Integrationsgipfel*, *Deutsche Islamkonferenz*); neklade si otázku, jaký je efekt těchto diskusních fór v praxi a jestli za dobu svého fungování tato grémia

reálně přispěla (či alespoň mohla přispět) k podpoře integrace imigrantů-muslimů do společnosti v Německu.

Na základě dalších komparovaných opatření (nucené sňatky, požadavky na znalost reálií a hodnot většinové společnosti, přístup k užívání náboženských symbolů na veřejnosti) v obou zemích autorka dochází k logickému a nikterak překvapivému závěru, že „politiky Francúzska a Nemecka, kedysi tak veľmi odlišné, sa k sebe v súčasnosti pomaly približujú a zmazávajú sa aj rozdiely medzi jednotlivými integračnými modelmi“. (str. 36) To je relevantní závěr, který je vskutku možné učinit na základě relativně zdařilého popisu základních legislativních i nelegislativních opatření centrálních vlád obou států ve sledovaném období. Problematiku muslimské integrace však autorka dokázala prezentovat a propojit ji s integrační politikou Francie a Německa ve sledovaném období pouze velmi omezeně až nepřesvědčivě.

Přes výše zmíněné body kritiky hodnotím předloženou bakalářskou práci stupněm dobře (3) a doporučuji ji k obhajobě s úmyslem poskytnout autorce příležitost přesvědčit komisi o relevantnosti jejího postupu a práci v přímé konfrontaci s odbornou komisí obhájit.

V Praze dne 6. 6. 2012

PhDr. Bc. Michal Dimitrov